

ABSTRAK

STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa merupakan solusi bagi masyarakat tempatan kala itu di mana belum wujud satupun lembaga perguruan tinggi Agama yang menjadi acuan masyarakat tempatan untuk menimba ilmu pengetahuan agama ke peringkat yang lebih tinggi. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji proses pembelajaran Usul Fiqh di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa, mengingat pentingnya ilmu tersebut dalam pengajian Islam namun kebanyakan pelajar adalah bukan kelulusan daripada sekolah agama. Sehubungan dengan itu, pengumpulan data mengenai persepsi para pelajar dan pensyarah untuk mata pelajaran Usul Fiqh mengenai keberkesanan pengajian Usul Fiqh yang diukur dari aspek tahap keberkesanan pelajar terhadap ilmu Usul Fiqh, kurikulum, metode pengajaran dan sebagainya. Adapun instrument yang digunakan dalam kajian ini ialah soal selidik yang diedarkan kepada responden seramai 195 orang pelajar yang mewakili masing-masing fakulti dan jurusan di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa, dan seramai 6 orang pensyarah yang menjalani temubual dengan pengkaji. Secara keseluruhannya, kajian ini telah berjaya menyingkap sistem pembelajaran Usul Fiqh di STAIN ini dengan melihat kelebihan dan kekurangan yang perlu diatasi dan diperbaiki dari semasa ke semasa. Hasil kajian menunjukkan bahawa metode pembelajaran sedia ada iaitu kaedah diskusi dan soal jawab tiada memberi kesan negatif terhadap pelajar dengan latar belakang tidak berkelulusan sekolah agama, itu dapat dilihat dari majoriti pelajar yang memberikan tanggapan positif bagi metode tersebut dengan jumlah peratusan 93.4% dari keseluruhan responden. Namun yang menjadi faktor masalah pelajar dalam pembelajaran Usul Fiqh adalah kurangnya asas ilmu bahasa Arab dan juga penyampaian sebahagian pensyarah yang masih kurang dapat difahami oleh pelajar disebabkan majoriti pelajar tidak memiliki kemahiran asas ilmu tersebut. Oleh kerana itu, pembekalan asas bahasa Arab perlu ditambah baik, juga penambahan kelas khas untuk ilmu Usul Fiqh ini semestnya diadakan. Dengan itu, harapan untuk melahirkan

graduan muslim yang mempunyai kesamaan kualiti antara pelajar berkelulusan sekolah agama dengan yang tidak berkelulusan sekolah agama akan dapat dicapai.

ABSTRACT

STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa is the solution for the local community while not exists one of the institute college as the mold of the local community to acquire religious knowledge to a higher level. The research aims to study the learning process of Usul fiqh in STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa which is the important knowledge in Islamic studies but most of the students are non-approval from the islamic schools. The data collection for the perception of students and lecturers to the subjects of usul fiqh is about the effectiveness of the learning usul fiqh which is measured in terms of the effectiveness of the student's knowledge, curriculum, teaching methods etc. The instruments used in this study are a questionnaire that was distributed to 195 respondents who representing each faculty and majors and have an interview with 6 lecturers of STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa. Overall, this study was able to reveal the learning system of Usul fiqh by looking at the advantages and disadvantages that need to be improved from time to time. The results show the existing learning method from discussion and q & a (Question & Answer) there have a negative impact on the students which has not the background from islamic school, it can be seen from the majority of the students who given a positive impression for the percentage of method 93.4% from the total respondents. The problem factors of students in the learning of usul fiqh is the lack of knowledge of the Arabic language and the presentation of some lecturers who are still poorly understood by students due to the majority of students do not have the basic skills of knowledge. Therefore, the supply of basic Arabic language should be improved, as well as the addition of special classes usul fiqh. Thus, hopes to produce Muslim graduates who have the same quality which is hold in islamic school graduate and who do not pass from islamic school will be achieved.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah puji dan syukur mari selalu kita serahkan kepada Allah s.w.t yang telah mencurahkan rahmat dan nikmat, serta kasih sayang-Nya kepada kita semua, sehingga mampu beraktiviti sama ada untuk penghambaan diri kepada Allah s.w.t, mahupun tugas-tugas kemasyarakatan sehari-hari. Shalawat dan salam disampaikan kepada pembawa ajaran Islam dan penagak kebenaran Nabi Muhammad s.a.w.

Puji syukur penulis kehadiran Allah s.w.t kerana atas izin dan limpahan rahmat serta hidayah-Nya kajian ini dapat disempurnakan.

Penghargaan yang setinggi-tingginya dan jutaan terimakasih khusus kepada penyelia pengkaji, Prof. Madya Dr. Abdul Karim Ali yang telah banyak memberikan tunjuk ajar, teguran, kritikan, pengorbanan masa dan pelbagai curahan ilmu yang amat bernilai sehingga kajian ini dapat diselesaikan. Semoga segala-galanya menjadi amalan soleh di sisi Allah s.w.t.

Terimakasih penghargaan juga ditujukan kepada seluruh kakitangan pejabat Am Akademi Pengajian Islam khususnya kakitangan Jabatan Fiqh Usul dan kakitangan Ijazah Pengajian Tinggi Akademi Pengajian Islam di atas pelayanan mesra terhadap saya selama melakukan kajian ini. Terimakasih kepada Lembaga Peningkatan Sumber Daya Manusia (LPSDM) Aceh yang telah memberikan sokongan materi sepanjang penyelesaian pengajian saya.

Doa dan ucapan terimakasih kepada ayahanda Muhammad Ali dan ibunda Faridah yang telah bersusah payah mengasuh, mendidik dan membesarkan saya dan tidak pernah lelah berdoa untuk kejayaan dan memberi sokongan untuk keberhasilan saya. Semoga mereka berdua mendapat kasih sayang dari Allah s.w.t, amin. Begitu pula kepada seluruh ahli famili (kakak, abg dan adik-adik tersayang). Juga doa dan ucapan terimakasih kepada suami tercinta Defry Safly, Lc yang banyak memberi dorongan.

Ucapan terimakasih tak terhingga juga ditujukan kepada semua rakan-rakan yang telah membantu penulis dalam menyelesaikan kajian ini, semoga semua sokongan dan bantuan yang telah diberikan menjadi amal ibadah dan mendapat ganjaran yang sebaik-baiknya dari Allah. Amin.

Masyitah Muhammad Ali

Jl. Tgk.H. M.Amin Lr.3 Gp.Meutia Langsa Kota

Kota Langsa, Nanggroe Aceh Darussalam, Indonesia.

ISI KANDUNGAN

Kandungan	Halaman
Abstrak	i
Abstract	iii
Penghargaan	iv
Isi Kandungan	v
Singkatan	xii
Transliterasi	xiv
Kependekan	xv

BAB PERTAMA

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan	1
1.2 Latar Belakang Kajian	3
1.3 Permasalahan Kajian	6
1.4 Objektif Kajian	7
1.5 Kepentingan Kajian	7
1.6 Pengertian Tajuk	8
1.7 Skop Kajian	9
1.8 Kajian Lepas	9
1.9 Metodologi Kajian	21
1.9.1 Metode Pengumpulan Data	21
a. Kajian Perpustakaan (Library Research)	21
- Metode Dokumentasi	21

-Metode Penelitian Histori	22
b. Kajian Lapangan (Field Research)	22
- Metode Temu Bual	22
- Metode Soal Selidik	24
- Metode Observasi	25
1.9.2 Metode Analisis Data	25
a. Metode Induktif	25
b. Metode Deduktif	26
c. Metode Spss	26
1.10 Sistematika Penulisan	26

BAB KEDUA

SENARIO PENGAJIAN USUL FIQH DI PUSAT-PUSAT PENGAJIAN

AGAMA ISLAM DI ACEH

2.1 Islam di Aceh	29
2.1.1 Masuk dan Berkembang Agama Islam di Nanggroe Aceh Darussalam	29
2.2 Kepentingan Ilmu Usul Fiqh Dalam Pengajian Syariah	32
2.2.1 Kedudukan Usul Fiqh Dalam Syariat Islam	34
2.2.2 Hukum Mempelajari Ilmu Usul Fiqh	36
2.3 Pendidikan Islam di Nanggroe Aceh Darussalam	37
2.3.1 Pusat Pendidikan Islam di Aceh dan Pengenalan Bentuk Pengajian Usul Fiqh di Dalamnya	40

2.3.1.1 Pengajian Usul Fiqh di Surau Atau Rangkang (Balai)	42
2.3.1.2 Pengajian Usul Fiqh di Sekolah Menengah	44
2.3.1.3 Pengajian Usul Fiqh di Institusi-Institusi Pengajian Tinggi	47
2.3.1.4 Pengajian Usul Fiqh Di Pondok	50

BAB KETIGA

Pengenalan Sekolah Tinggi Agama Islam Negeri (STAIN)

Zawiyah Cot Kala Langsa dan Pelaksanaan Pengajian

USUL FIQH

3.1 Pendahuluan	56
3.2 Sejarah Latar Belakang Penubuhan Perguruan Tinggi Zawiyah Cot Kala Langsa	57
3.3 Lokasi	61
3.4 Visi Dan Misi Serta Objektif Penubuhan	62
3.5 Organisasi	63
3.5.1 Unsur Kepemimpinan	64
3.5.2 Bahagian Organisasi Pelajar	66
3.6 Tenaga Pengajar	68
3.7 Program Pengajian di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa	68
3.8 Kurikulum	69
3.8.1 Klasifikasi Subjek	69
3.8.2 Subjek Bersyarat dan Pilihan	70

3.8.3 Matrikulasi	70
3.8.4 Pembinaan Al-Quran	70
3.9 Tempoh Pengajian di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa	71
3.10 Fasiliti Kampus	71
3.10.1 Bilik Kuliah	71
3.10.2 Laboratorium	71
3.10.3 Perpustakaan	72
3.10.4 Fasiliti Layanan Umum	72
3.10.5 Sarana Olah Raga	73
3.10.6 Fasiliti Non-Fisik	73
3.11 Undang - Undang dan Peraturan di STAIN Zawiyah	
Cot Kala Langsa	73
3.11.1 Syarat Kemasukan Pelajar	73
3.11.2 Kegiatan Kuliah	74
3.11.3 Ketentuan-Ketentuan Lainnya	75
3.12 Sistem Penilaian Di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa	75
3.12.1 Jadual 1: Gred Dan Mata Nilain	77
3.12.2 Pengulangan Subjek	77
3.12.3 Jadual 2: Kedudukan Akademik	78
3.12.4 Gelar Kelulusan	78
3.12.5 Kewajipan-Kewajipan Pelajar	79
3.12.6 Hak Pelajar	80
3.12.7 Tata Kesopanan Pelajar	80
3.13 Bahasa Pengantar	82
3.14 Pengajian Usul Fiqh Di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa	82
3.14.1 Tenaga Pengajar Subjek Usul Fiqh	82

3.14.2 Metode Pengajaran dan Pembelajaran	84
3.14.3 Bahan Pengajaran	85

BAB KEEMPAT

DAPATAN KAJIAN DAN ANALISIS DATA

4.1 Pengenalan	93
4.2 Profil Responden	93
4.2.1 Berdasarkan Jurusan	94
4.2.2 Berdasarkan Semester	95
4.2.3 Umur Responden	96
4.2.4 Status Perkahwinan	97
4.2.5 Tempat Penginapan Pelajar	97
4.2.6 Pencapaian PNGK Pelajar Mengikut Kepada Pengaruh Tempat Tinggal	98
4.2.7 Sumber Kewangan Pelajar	99
4.2.8 Kerjaya Yang Ingin Diceburi Setelah Tamat Pengajian	100
4.2.9 Penggunaan Masa di Rumah	101
4.2.10 Latar Belakang Kelulusan	102
4.3 Pandangan Atau Kecenderungan Pelajar	103
4.3.1 Alasan Pelajar Memilih Program Pengajian Islam	103
4.3.2 Faktor Pelajar Memilih STAIN Zawiyah Cot Kala	104
4.3.3 Minat Kepada Jurusan Yang Telah Diambil	105
4.3.4 Syarat Kemasukan	106
4.3.5 Pandangan Pelajar Terhadap Program Yang Telah Diambil	107

4.3.6	Persepsi Pelajar Berkenaan Ilmu Usul Fiqh	107
4.3.7	Tujuan Mempelajari Ilmu Usul Fiqh	108
4.3.8	Pandangan Pelajar Terhadap Kemampuan Pensyarah	
	Subjek Usul Fiqh	109
4.3.9	Minat Pelajar Terhadap Subjek Usul Fiqh	110
4.3.10	Alasan Pelajar Yang Menyatakan Memiliki Minat	
	Terhadap Ilmu Usul Fiqh	111
4.3.11	Alasan Pelajar Yang Menyatakan Tidak Berminat	
	Terhadap Ilmu Usul Fiqh	113
4.4	Persepsi Pelajar Berkenaan Metode Pengajaran	114
4.4.1	Metode Yang Disukai Dalam Penyampaian Ilmu Usul Fiqh	114
4.4.2	Metode Yang Sering Digunakan Oleh Pensyarah Dalam	
	Penyampaian Subjek Usul Fiqh	114
4.4.3	Pandangan Pelajar Terhadap Metode Kuliah	115
4.4.4	Pandangan Pelajar Terhadap Metode Diskusi dan Soal Jawab	116
4.5	Kaedah Pembelajaran	117
4.5.1	Tindakan Pelajar Apabila Tidak Memahami Sesuatu	
	Pelajaran Secara Keseluruhan	117
4.5.2	Kaedah Yang Digunakan Pelajar Khusus Untuk Mengulangkaji	
	Pelajaran Usul Fiqh	118
4.5.3	Interaksi Pelajar Dengan Pensyarah	119
4.5.4	Tugas Penyelidikan	119
4.6	Kesan Pembelajaran	119
4.6.1	Kefahaman Subjek Usul Fiqh	120
4.6.2	Pengajian Usul Fiqh Dapat Memberi Penjelasan Hukum	

Dalam Kehidupan Keseharian	121
4.6.3 Mata Pelajaran di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa	
Memenuhi Matlamat Program Pengajian Islam	122
4.7 Kemudahan Pembelajaran	122
4.7.1 Alat Bantuan Mengajar Yang Digunakan Oleh Pensyarah	
Dalam Penyampaian Materi	122
4.7.2 Bahan Rujukan Bagi Setiap Subjek	123
4.7.3 Kecukupan Buku Universiti	125
4.7.4 Bahan Rujukan Yang Kerap Digunakan Oleh Pelajar	125
4.7.5 Bahasa Pengantar Dalam Penyampaian Materi	125
4.8 Masalah Pelajar Berkenaan Subjek Usul Fiqh	127
4.8.1 Masalah Pertama	127
4.8.2 Masalah Kedua	128
4.9 Saran Pelajar	130
4.9.1 Saran Pelajar Berkenaan Pembelajaran Usul Fiqh di STAIN	
Zawiyah Cot Kala Langsa	130
4.9.2 Saran Pelajar Untuk Kemajuan STAIN Zawiyah Cot Kala	
Langsa Secara Keseluruhan	132

BAB KELIMA

PENUTUP

5.1 Kesimpulan	136
5.2 Saranan dan Cadangan	142
BIBLIOGRAFI	147

LAMPIRAN

1. Soal Selidik Pelajar
2. Soalan Temubual Pensyarah Subjek Usul Fiqh
3. Mata Kuliah Sarjana Muda di STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa
4. Struktur Organisasi STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa
5. Gambar Aktiviti Pelajar STAIN Zawiyah Cot Kala Langsa

SENARAI SINGKATAN

AKBID	: Akademi Kebidanan
APIUM	: Akademi Pengajian IslamUniversiti Malaya
BPS	: Bahagian Pengajian Syariah
cet.	: Cetakan
D-II	: Diploma Dua
Dr.	: Doktor
et al.	: Dan lain
GPAI	: Guru Pendidikan Agama Islam
H	:Hijri
H.	: Haji
h.	:Halaman
HMJ	: Himpunan Mahasiswa Jurusan
IAI	: Institut Agama Islam
IAIN	: Institut Agama Islam Negeri
IBDA	: Ibrahim Daud
Ibid	: Rujukan yang sama
IPT	:Institut Pengajian Tinggi
IPTA	: Institut Pengajian Tinggi Awam
IPTS	: Institut Pengajian Tinggi Swasta
j.	: Jilid
JFU	: Jabatan Fiqh Usul
KPM	: Kuliah Pengabdian Masyarakat
KUSZA	: Kolej Universiti Sultan Zainal Abidin
LDK	: Latihan Dalam Kumpulan

M.Pd	: Master Pendidikan
MA	: Master Agama
MAN	: Madrasah Aliyah Negeri
MIN	: Madrasah Ibtidaiyyah Negeri
Nst	: Nasution
PBA	: Pendidikan Bahasa Arab
PBI	: Pendidikan Bahasa Inggris
PEMA	: Pemerintahan Mahasiswa
PGMI	: Pendidikan Guru Madrasah Ibtidaiyah
PKL	: Praktikum Kerja Lapangan
PMDK	: Penelusuran Minat dan Kemampuan
PNS	: Pegawai Negeri Sipil
s.a.w	: Salla Allahu ‘alaihi wa sallam
S.Ag	: Sarjana Agama
S.Sos	: Sarjana Sosial
s.w.t	: Subhanahu wa ta’ala
SD	: Sekolah Dasar
SHI	: Sarjana Hukum Islam
SKS	: Sistem Kredit Semester
SM	: Sarjana Muda
SMA	: Sekolah Menengah Atas
SMP	: Sekolah Menengah Pertama
STAIN	: Sekolah Tinggi Agama Islam Negeri
terj	: Terjemahan
t.t.	: Tanpa Tahun
UIN	: Universiti Islam Negeri

UIT : Universiti Islam Tamiang
UKM : Unit Kegiatan Mahasiswa
UNITI : Universiti Teknologi Islam
UM : Universiti Malaya

PANDUAN TRANSLITERASI

1. Huruf Konsonan

Huruf Arab	Huruf Latin	Huruf Arab	Huruf Latin
ء	'	ض	d
ا	A	ط	t
ب	B	ظ	z
ث	T	ع	'
ث	Th	غ	gh
ج	J	ف	f
ح	H	ق	q
خ	Kh	ك	k
د	D	ل	l
ذ	Dh	م	m
ر	R	ن	n
ز	Z	و	w
س	S	ه	h
ش	Sh	ي	y
ص	S	ة	h

2. Huruf Vokal Pendek

Huruf Arab	Huruf Latin
اَ-	A
اِ-	I
اُ-	U

3. Huruf Vokal Panjang

Huruf Arab	Huruf Latin
آ	A
ي	I
و	U

4. Diftong dan Bacaan Berulang

Huruf Arab	Huruf Latin
أُ- / أو	Aw
يَ- / أي	Ay
وُ- / وَّ	Uww
يَ- / يَّ	iy/i

Sumber: *Buku Panduan Penulisan Tesis/ Disertasi Ijazah Tinggi, Akademi Pengajian Islam* (2001), Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya.